

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN: 1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

NATO'NUN BALKANLAR ÜZERİNDEKİ ROLÜ

Muaz KAZAZ*

Öz

Soğuk savaş sonrası Balkanlar Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya etnik çatışmalar sonucu uluslararası politikanın gündemine gelmiştir. Soğuk Savaş yıllarından bu yana dış politikasını Rusya'yı kritik bölgelerde saf dışı bırakmak üzerine kurgulayan ABD ve Avrupa devletleri de Balkanlar'da Yugoslavya sonrası süreç için planlar yapıyordu. En büyük hedef Rusya'nın bölgedeki nüfuzunu kırmak ve böylece bölgede doğacak boşluğu doldurmaktı. Yugoslavya'nın dağılmasıyla 6 federe ülkeden biri olan Bosna-Hersek ve özerk bölge olarak bilinen Kosova'da şiddetli etnik temizliğe mağruz kalmış iki ülkedir. Hiç şüphesiz Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan eden en kanlı iki ülke olarak da adlandırabiliriz. Avrupa Birliği'nin Bosna-Hersek'te gerçekleşen kanlı olaylarda hiç şüphesiz NATO'nun etkisi ile geç de olsa bir sulh getirilmiştir. Günümüzde Balkanlar'da zorla olsa da kanlı olayların önüne geçmiş olursa da hala bölgede sorunlar yaşanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Balkanlar, ABD, AB, Bağımsızlık, Etnik savaş

Abstract

After the Cold War, the Balkans came to the forefront of international politics as a result of ethnic conflicts. The US and European states, which have built their foreign policy since the Cold War on exaggerating Russia in critical regions, were also planning for the post-Yugoslav period in the Balkans. The biggest goal was to break Russia's influence in the region and thus to fill the gap that would arise in the region. Yugoslavia is one of the six federated countries of Bosnia and Herzegovina and the so-called autonomous region of Kosovo, two countries that have suffered severe ethnic cleansing. We can also call it the two most bloody countries that declared their independence from Yugoslavia. In the bloody events of the European Union in Bosnia and Herzegovina, it was undoubtedly a late one with the influence of NATO. Even though it is a force in the Balkans in the Balkans, it is still in the region.

Keywords: NATO, Balkans, USA, EU, Independence, Ethnic war

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, ANKARA HACI BAYRAM Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler. muaz.kazaz@gmail.com

1. Giriş

Balkanlar Bölgesi uzun süren Osmanlı döneminin ardından I. Dünya Savaşı sonrası kısa bir bağımsızlık dönemi yaşamış, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan çift kutuplu dünyada Yunanistan hariç Doğu Bloğu'nun siyasi, askeri ve ekonomik kontrolü altına girmiştir. Balkanlar 45 yıl süren Sovyet vesayetinin ardından Soğuk Savaş'ın bitmesinin yanında Yugoslavya'nın dağılması ile tekrar dünyanın gündemine oturmuştur. Bölgede iç çatışmalar yaşanmış, güvenlik endişeleri artmış, bölge ABD, AB, Rusya'nın siyasi çatışma sahası olmuştur. Yugoslavya'nın dağılma sürecine girmesi, Rusya Federasyonu'nun 1990'ların ilk yarısındaki etkisizliği ile birleşince Avro-Atlantik Dünyası'nın Balkanlar Bölgesi'nde siyasi ve ekonomik etkinlik kurmasının önündeki engeller ortadan kalkmıştır. Ne var ki AB bu fırsatı değerlendirebilecek ortak dış politika alternatiflerine, siyasi ve özellikle askeri güce sahip değildi. Bu durum ABD'nin bölgedeki etkinliğini ve gücünü daha da kuvvetlendirmiştir. ABD, AB ve Rusya'nın içerisinde bulunduğu güç durumundan faydalanarak Balkanlar'da ve genel olarak Güneydoğu Avrupa'da ki siyasi gücünü arttırmak yönünde girişimlere başlamıştır. (Güven, 2012:12).

Sovyet Birliği'nin büyük bir hızla yayılmaya devam etmesi ve siyasi baskısı; Batı'nın ortak savunmayı öngören askeri bir yapılanmayı oluşturmasını da hızlandırmıştır. (Peksarı, 2007:19). 1945-1949 yılları arasında ekonomik yeniden yapılanma gereği ile karşı karşıya kalan Batı Avrupa ülkeleri ve Kuzey Amerikalı müttefikler SSCB'nin genişlemeci politikalarını ve metodlarını endişe ile izlemekteydiler. Savunma tesislerini azaltmak ve kuvvetlerin seferberliğini lağvetmek konusundaki taahhüdlerini yerine getirmiş olan Batılı hükümetler, Sovyet liderlerinin kendi askeri kuvvetlerini olduğu şekilde tutma niyetleri karşısında giderek endişelendiler. Ayrıca, Sovyetlerin açıklamış ideolojik amaçlar göz önüne alındığında, Birleşmiş Milletler (BM) Yasası'na ve savaş sonunda alınan uluslararası anlaşmalara saygı gösterilmesini beklemenin dıştan gelecek saldırganlık veya içten gelecek yıkıcı akımlar tehdidi ile karşı karşıya olan demokratik ülkelerin ulusal egemenliklerini veya özgürlüklerini veya özgürlüklerini garanti etmeyeceği açıktı. (NATO, 1998:25-26). 20. yüzyılın sonlarında uluslararası alanda karşılaşılan en önemli sorunlardan biri hiç kuşkusuz "Yugoslav'ya Sorunu"dur. Uluslararası sistemde iki kutuplu yapının sona erdiği dönemde ortaya çıkan Yugsolavya Sorunu'nda taraflar tahmin edilenden daha uzun ve sert bir mücadele örneği sergilemişlerdir. 1991 yılında Yugoslavya'da yaşanan olaylar pek çok yazar tarafından "Eski Yugoslavya'da bir iç savaş" olarak nitelendirmekle beraber, yaşanan olaylar, sorunun boyutlarının bir iç savaştan çok öte olduğunu göstermiştir. Yugoslavya Sronu'nun ve yaşanan savaşların sona erdirilmesinde, barışın sağlanmasında ve sürdürülmesinde çeşitli devletlerin yanı sıra BM, Kuzey Atlantik Teşkilatı (NATO), Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Güvenlik Teşkilatı (AGİT) gibi uluslararası örgütlerin de müdahaleleri söz konusu olmuştur. (Kenar, 2005:1).

NATO kuruluş tarihinden 1990'lı yıllara kadar geçen süre içinde, SSCB ve Varşova Paktı'na karşı savunma amaçlı bir askeri yapıyı muhafaza etmiştir. Ancak, SSCB ile Orta ve Doğu

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Avrupa'da meydana gelen dönüşümleri ve Varşova Paktının dağılmasını takiben, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve ortaya çıkan yeni koşullar, uluslararası ilişkiler alanında önemli dönüşümlere zemin hazırlamış ve bu dönüşüm, NATO'da da büyük değişimlere neden olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren, Avrupa başta olmak üzere, dünya güvenlik ortamında meydana gelen önemli değişimler sonucunda NATO, Soğuk Savaş döneminde karşılaştığı sorunlardan çok daha farklı tehdit ve ittifakın ve üye ülkelerin güvenliğini etkileyebilecek; etnik ve dini çatışmalar gibi bölgesel risk faktörleriyle karşı karşıya kalmış ve kendini bu duruma uyarlamak zorunda kalmıştır. Uluslararası ortamda meydana gelen belirsizlik ortamında yeni risk faktörleri belirlemiş yeni Avrupa güvenlik mimarisinin oluşturulması çabalarına yol açmıştır. (Kenar, 2005:346,347). NATO'nun 1995 yazında Bosna ve Hersek'teki müdahalesi İttifak için bir dönüm noktası olmuştur. Başlangıçta NATO Birleşmiş Milletlerin uyguladığı silah ambargosuna ve uçuşa kapalı hava sahası uygulamasına destek vermek ve askeri olası durum planlaması sağlamak üzere Bosna ve Hersek'te bulunuyordu. Alınan bu önlemler çatışmanın yumuşamasına ve hayatların kurtarılmasına yardımcı olmuş ama savaşı sona erdirmeye yetmemiştir. Buna karşılık NATO'nun 12 günlük hava harekatı 20 Aralık 1995'te imzalanan ve Bosna Savaşına son veren Dayton Barış Anlaşması'na giden yolu açmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde NATO ilk kez kuvvet konuşlandırmış ve 60,000 kişilik Uygulama Gücü'nün (IFOR) liderliğini üstlenmiştir. (NATO dergisi, 2006).

2. ABD'nin Balkanlara ilişkin temel politikası

Sovyetler Birliği'nin ve bu ülkenin önderliğini yaptığı Varşova Paktı'nın dağılmasıyla birlikte, 1990'lann başından itibaren, zamanın ABD başkanı George Bush'un "Yeni Dünya Düzeni" olarak adlandırdığı bir döneme girildi. (Erhan, 2001:82)

ABD'nin Balkan politikası Sovyetler Birliğinin çöküşü ile Balkanlarda bir güç gösterisi yapıp bu bölgelerde Sovyetlerin yerini almaktır.

ABD'nin Balkan politikasını etkileyen Avrupa'daki çıkarları ise “askeri güç ve işbirliğine dayanan istikrarlı ve güvenli bir Avrupa'nın oluşması; Amerikan sermayesinin Avrupa pazarlarına serbestçe girmesi ve demokrasi ile bireysel özgürlüklerin Orta ve Doğu Avrupa'da gelişmesine destek verilmesi” şeklinde gösterilmektedir. (Arı, 2011:5)

"ABD'nin Çıkarları" kavramı, 1998'de açıklanan "Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisinde üç temel kategoride tamamlandı. "Yaşamsal Çıkarlar" başlığını taşıyan birinci kategoride, ABD'nin güvenlik ve varlığının devamına yönelik doğrudan tehditler yer almaktaydı. Buna göre, ABD'nin ya da müttefiklerinin ülke bütünlüğüne, vatandaşlarının güvenliğine, iktisadi çıkarlarına ve kritik değer taşıyan alt-yapı unsurlarına yönelik tehditler, gerektiğinde tek başına kuvvet kullanmak da dahil olmak üzere, her türlü yöntemle bertaraf edilecekti. "Önemli Ulusal Çıkarlar" başlığını taşıyan ikinci kategoride, ABD'nin varlığını

doğrudan tehdit etmeyen, fakat ülkenin ve dünyanın mevcut yapısını tehlikeye düşüren olgu, davranış ve eylemler söz konusuydu. Haiti'de "demokrasinin yeniden tesisi" için ABD müdahalesi ve Bosna'daki NATO hareketi, bu tür tehditleri ortadan kaldırmaya yönelik eylemlere örnek olarak verilmektedir (Erhan, 2001:86,87)

3.Eski Yugoslavya'ya Barış Getirme Süreci

Soğuk Savaş yıllarından bu yana dış politikasını Rusya'yı kritik bölgelerde saf dışı bırakmak üzerine kurgulayan ABD ve Avrupa devletleri de Balkanlar'da Yugoslavya sonrası süreç için planlar yapıyorlardı. En büyük hedef Rusya'nın bölgedeki nüfuzunu kırmak ve böylece bölgede doğacak boşluğu doldurmaktı. İkinci büyük hedef ise, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, Avrupa'nın ortasından Bosna-Hersek gibi bir Müslüman bir devletin oluşmasını engelleyerek tek dinli, tek kültürlü yapıyı sürdürmektir. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle Rus yanlısı Sırp kadrolarının tasfiye edilmesi gerekiyordu. Küresel güçlerin NATO ve BM'nin büyük desteğiyle, Balkanlar'da Rusya'yı nüfuz sahibi yapacak Sırp kadroları tasfiye etmek amacıyla hazırladığı planın ilk adımı, Sırp'ların suç işlemlerinin sağlanması, ikinci adım ise bu suçlar gerekçe gösterilerek Rus yanlısı Milosevic ve ekibinin tasfiye edilmesini öngörüyordu. Böylece Balkanlar'daki Müslüman nüfus da bu sayede Sırp'lara kırdırılmış olacaktı. Nitekim öyle de oldu. (www.uhim.org.2014:222,223).

NATO, BM Antlaşmasının 51. maddesi uyarınca kurulan bölgesel bir savunma örgütüdür. BM Antlaşmasının 51. maddesi, BM Antlaşmasının, "Barışın, Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eleminde Durumunda Yapılacak Hareket" başlıklı VII. Bölümünde yer aldığından, oluşumu bu maddeye dayanan NATO, uluslararası barışın ve güvenliğin korunmasında ve sağlanmasında etkin rol oynama görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda, Kuzey Atlantik Antlaşmasının (Washington Antlaşması) Önsözünde, üye devletlerin, BM Antlaşmasında belirtilen amaç ve ilkelere bağlı kalacakları ve tüm uluslar ve hükümetler ile barış içinde yaşama arzusunda oldukları vurgulanmakta ve Kuzey Atlantik Bölgesinde barışın korunması amacıyla çabalarını birleştirme istekleri belirtmekte ve Antlaşmanın 1. maddesinde, uluslararası anlaşmazlıkları, BM Antlaşmasının amaçlarına uygun olarak barışçıl yollarla çözümlenmeyi kabul ettiklerini; ayrıca tehdit ve kuvvet kullanmaktan kaçınacaklarını belirtmektedirler. (Kenar, 2005:345). Yugoslavya krizi üç aşama olarak ele alınmalıdır. Birinci aşama Hırvatistan, Slovenya ve Bosna-Hersek'in bağımsız birer devlet olmadan önceki dönem ki, bu dönemdeki çatışmalar, iç savaş olarak değerlendirilmelidir. İkinci aşamada ise kriz artık bağımsız devletler arasındaki çatışmalara dönüştüğü için, uluslararası bir boyut kazanmıştır. Üçüncü aşama ise, Bosna-Hersek içindeki etnik çatışmalardır. (Demirel, 2013:5).

İttifak'ın eski Yugoslavya'daki rolünün politik temeli Kuzey Atlantik Konseyi'nin Haziran 1992'de Oslo'da yapılan Bakanlar Toplantısı'nda oluşturulmuştur. Bu toplantıda NATO Dışişleri

Bakanları her bir durum ayrı ayrı ele alarak, ve kendi prosedürleri uyarınca, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın (ismi daha sonra Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı olarak değiştirilmiştir) sorumluluğu altındaki barışı koruma faaliyetlerini desteklemeye hazır olduklarını belirttiler. Bu karar İttifak'ın kaynak ve uzmanlığının barışı koruma operasyonlarına tahsisini de kapsıyordu.

Aralık 1992'de NATO Dışişleri Bakanları İttifak'ın ayrıca uluslararası barış ve güvenlikten birinci derecede sorumlu olan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin yetkisi altındaki barışı koruma operasyonlarını da desteklemeye hazır olduğunu beyan ettiler. (NATO Enformasyon ve Basın Bürosu, 1998:125).

3.1. ABD'nin NATO Aracılığıyla Balkan "İstilas"ı

ABD, Soğuk Savaş sonrası Balkanlar'da pimin çekilmesine neden olan Yugoslavya'nın dağılışı sürecine uzun süre tepkisiz kalmıştır. Bunun en önemli nedeni ABD'nin Balkanlar'ın göbeğinde büyük ve güçlü bir Yugoslavya isetemesidir. ABD, Güney Slavların küçük devletlere bölünmelerini arzulamıştır. Zira ABD, bu bölünmenin iç savaş yaşanmadan gerçekleşmeyeceğinin bilincindeydi ve bu tarz iç savaşlar küresel güçlerin bölgesel müdahaleleri için çok uygun bir ortam yaratıyordu. Üstelik küçük devletlerin yönetilmesi çok daha kolaydı. ABD'nin Balkanlar üzerindeki stratejisini 6 başlıkta toplamak mümkündür:

- Balkan halklarının önemli bir bölümü ile tarihsel, kültürel ve siyasi bağları bulunan ve SSCB döneminde bölgeyi siyasi ve askeri etkisi altına alan Rusya'nın Balkanlar'da ki etkinliğini sınırlamak hatta bitirebilmektir. Bu amacına ulaşabilmek için ekonomik gücünü bir araç olarak kullanmakta, siyasi anlamda ciddi bir yumuşak güç unsuru olan AB'nin doğuya doğru genişleme sürecini desteklemektedir.
- ABD'nin Balkanlar stratejisinin ikinci önceliği; bölgede ABD yanlısı yönetimler oluşturabilmek için tedbirler alabilmek ve bölge hükümetlerinin siyasi yöneliminin kendi isteği doğrultusunda işlemesini sağlayabilmektir. Bunu gerçekleştirebilmek için de iktidarda ya da muhalefette olan siyasi partiler ve isimler ile yakın temas kurulmaktadır. ABD bu durumda ekonomik, siyasi, psiko-sosyal her türlü aracı kullanmaktadır.
- Bölgede Rusya ya da AB'nin kesin bir siyasi kontrol sağlamasını engellemek, ayrıca bölge ülkeleri tarafından geliştirilecek bağımsız bir bölgesel entegrasyon girişiminin önüne set çekebilmektir. ABD, Balkanlar'ın kendi kontrolünde şekillenmesini istemekte ve kendisini dışarıda bırakacak bağımsızlık girişimlerinin yanı sıra müttefiki AB'nin bölgeye ilişkin bağımsız bir politika oluşturma yönündeki girişimlerine karşı çıkmaktadır.
- ABD'nin Balkanlar stratejisinin beşinci kırılma noktası ise günümüz uluslararası konjonktürünün en önemli güç unsurlarından biri olan enerji ile ilgilidir. ABD, Orta

AKADEMİKBAKİŞ DERGİSİ

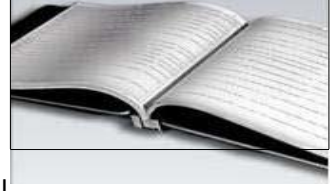
Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Asya-Hazar ve Ortadoğu Bölgeleri'nde bulunan enerji kaynaklarının Avrupa'ya aktarılması konusunda Rusya topraklarının dışında kalan en önemli doğu-batı yönlü güzergâh olan Balkanlar bölgesini kontrol edebilmek ve bu önemli transit geçiş güzergâhını Rusya'ya kaptırmamak için çeşitli politikalar uygulamakta ve projeler üretmektedir.

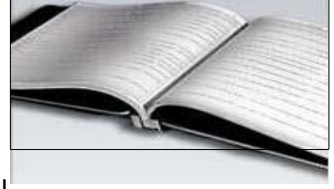
ABD'nin Balkanlar Bölgesi'ne yönelik olarak uyguladığı politika stratejilerinden bir başka kırılma noktası ise Karadeniz Havzası ile ilgilidir. Balkanlar bölgesi, siyasi ve ekonomik geleceğinde çok önemli bir yere sahip olacağı belirtilen Karadeniz Havzası'nın batısında yer almaktadır. ABD hiçbir zaman etkinlik kurmadığı Karadeniz Havzası'na girebilmek ve bu havzada Rusya'ya karşı hissettiği dezavantajı ortadan kaldırmak için bu havzayı çevreleyen toprak parçaları üzerinde etkin bir dış politika yürütmek istemektedir.(Güven, 2012).

4. Kosova ve Bosna-Hersek'teki Müdahaleler

Yugoslavya'da yaşanan iç savaş, uluslararası güvenliğin ve Avrupa'da barışın sürdürülebilmesinin önündeki tehditleri göstermesi bakımından önemlidir. Bu süreç AGSP'nin ve NATO bünyesinde korunan Avrupa güvenliğinin geleceğine yönelik tartışmalara ve NATO'nun yapısı, görevleri ve stratejisinin gözden geçirilmesine neden olmuştur. NATO'nun 1990'lardaki askerî-siyasal ittifak olma özelliği, siyasi-savunma örgütlenmesi biçiminde geliştirilmiştir. NATO'nun temel görevleri kolektif savunma, dışarıdan gelebilecek krizlere müdahale ve düzenin korunması şeklinde belirtilirken bu müdahale, üyelerinin herhangi birinin topraklarında olmayan farklı bir ülkeye müdahale şeklinde ortaya çıkmıştır.(Güzel, 2009:67) Bu operasyonun NATO'nun genişleme planları çerçevesinde Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'ni resmen bünyesine katacağı ve NATO'nun stratejik misyonunun yeniden tanımlanacağı zirve öncesinde gerçekleştirilmesi bir tesadüf değildir. (Davutoğlu, 2016:231).

Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle birlikte Orta ve Güneydoğu Avrupa'da NATO'nun ilgilenmek durumunda kaldığı hatta soykırım düzeyine ulaşan olaylar, etnik çatışmalar, Sırp saldırıları yaşanmış ve NATO bölgeye müdahalede bulunmak durumunda bırakılmıştır.

Tito'nun ölümünden sonra 1989 yılında anayasal düzeni değiştirmek, federasyonu yeniden merkezleştirmek ve Sırpı kontrol altına almak düşüncesiyle Slobodan Milošević Sırpıların tartışmasız lideri olmuştu. Milošević, Kosova ve Voyvodina'nın anayasal konumunu sona erdirmiş, Yugoslav ordusunun yardımıyla Hırvatistan ve Bosna Hersek'te Sırp nüfusunun bulunduğu bölgeleri ele geçirmiştir. Hırvat ve Bosnalıların karşı koymalarıyla da etnik kıyımlar yaşanmıştır.(Peksarı, 2007:194).

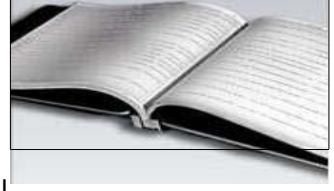
4.1. Kosova Müdahalesi

Yugoslavya Federasyonu döneminde Kosova, Sırbistan Federal Cumhuriyeti içerisindeki bir bölgeydi. 1974'te Yugoslavya Anayasası, Kosova'ya özerklik tanıdı. Fakat, 1989 yılında dönemin Sırp asıllı milliyetçi Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç, özerkliği geri aldı. 1991'de Yugoslavya'nın dağılmasının ardından; önce Hırvatistan, sonrasında Bosna'da başlayan kanlı savaş (1992-1995), daha sonra Kosova'ya sıçradı. Miloseviç'in ordusu bu dönemde Arnavut halkın köylerini bastı, sivilleri öldürdü.(Davutoğlu, 2016:231).Aralık 1995'te düzenlenen ve Bosna savaşının sona erdiğini belirten Dayton Konferansı'na Kosova ve Arnavutlar davet edilmedi. Kosova'nın müzakere masasında bile bulunmamasına rağmen, Dayton Konferansı bölgede büyük sosyal değişimlere neden oldu. Kosovalı Arnavutlar ve genel olarak Arnavutlar, Batı'nın unuttuğunu düşünmeye başladı.(Pllana, 2010:139)

24 Mart 1999 tarihinde, 78 gün süren NATO müdahalesiyle NATO dahilinde 88 yıl sonra Türk askeri bu bölgeye tekrar ayak basmıştı. Böylece Sırbistan, Kosova'dan çekilmek zorunda kaldı.(Tuiç Balkan Araştırma Merkezi, 2015). Kosova Operasyonunun zamanlanması, kapsamı ve yönteminin ortaya koyduğu gerçek, bu operasyonun Kosova ve bölge dengelerinin ötesinde stratejik hesaplara dayandığını ortaya koymaktadır. Yugoslavya'ya yönelik hava saldırılarının durdurulmamasının nedeni, Sırbistan ordusunun ve para militer birimlerinin Kosova'da yürütmekte oldukları 'etnik temizlik' şeklindeki eylemlerine son vermemiş olmalarıdır. NATO hava kampanyasının başlamış olmasına karşın, Milosevic'in saldırganlığının sona ermediğini Clinton hatıralarında şu cümlelerle ifade etmektedir: '(...) o gece NATO hava saldırıları başladı. Milosevic'in Kosovalı Arnavutları öldürmeye devam etmesi ve yaklaşık bir milyon kişiyi evlerinden sürmesinden dolayı, on bir hafta sürdüreceklerdir. (Emiroğlu, 2010:257).

NATO kuvvetleri, Mayıs ayı boyunca da Müttefik Kuvvet Harekatı çerçevesinde yürüttüğü ve Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ndeki (FRY) hedeflere yönelik hava saldırılarına devam etmiştir. Mayıs sonuna kadar, yürütülen pek çok diplomatik müzakere ve manevralara karşın, Miloseviç liderliği, NATO'nun temel isteklerini kabul etmediklerinden dolayı bombardıman devam etmiştir. NATO, Mayıs ayı boyunca Yugoslavya'daki hedeflere günlük hava saldırıları gerçekleştirmeye devam etmiştir. İttifak, bizzat Kosova'daki Sırp kuvvetlerine karşı gerçekleştirdikleri sortilerin sayısındaki artışa dikkat çekmiş, Sırbistan'daki diğer hedeflere de saldırıların yönlendirildiğini ifade etmiştir. (Emiroğlu, 2006:247).

Bununla beraber bu durum, NATO'nun bu tür operasyonları yerine getirme konusundaki meşrutiyeti bakımından yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Aslında NATO, BM'i FRY'ne ambargo uygulamaya zorlayarak, 1992'de "Sharp Guard Operasyonu"nu oluşturduğundan beri, uluslararası sistemdeki geleneksel rolüne ilişkin, uygulamada daha önce görülmemiş bir davranış sergilemiştir. Daha sonra 1995' de BİH' te "Deliberate Force Operasyonu" ile yapılan bombardımanlar ve BİH'te Dayton Antlaşmasından sonra SFOR ve

IFOR'un kuruluşu ile , NATO'nun bu yeni görevleri uluslararası alanda meşruluk kazanmıştır.(Kenar, 2005: 372,373). Kosova için sonuçların ne olacağına bakacak olursak, BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı kararına göre Kosova Sırbistan'ın değil, FRY'nin bir parçası olarak düşünülmüştür.(Kenar, 2005:246).

Bu çerçevede NATO için bugünkü Kosova problemi kadar NATO üyeliği kesinleşen Macaristan ile Sırbistan arasında çıkabilecek olan Voyvodina problemi de önem kazanmaktadır. Macar nüfusun yoğunluklu olarak bulunduğu Voyvodina konusunda çıkması muhtemel Sırp-Macar çatışması, Macaristan'ın NATO'ya girmesinden sonra artık bölgesel bir problem olmaktan çıkarak bir NATO-Sırp çatışmasına dönüşecektir. Bunun içindir ki, NATO operasyonlarında sadece Kosova'daki etnik kıyımın durdurulması değil, Sırp askeri gücünün tümüyle denetim altına alınabilecek düzeye indirilmesi hedeflenmiştir.(Davutoğlu, 2016:231,232).

Kosova'da NATO'nun askeri misyonu KFOR görevine devam etmektedir. Avrupa Konseyi 16 Şubat 2008 tarihinde, Kosova'da istikrarı bizzat korumak amacıyla, AGSP kapsamında en büyük sivil operasyonu olan "AB Hukukun Üstünlüğü Misyonu" (European Union Rule of Law Mission in Kosovo-EULEX)"nu başlatmıştır. (Ağca, 2010:15).

4.1.1. NATO Hava Kampanyası Süresince Yaşanan Aksaklıklar

Söz Konusu taktik yetersizliklerin sivil veya askeri analistler tarafından eleştirilmesinin yanına, bir de NATO uçakları tarafından yapılan yanlışlıklar da eklenince, zaman zaman hareketler durdurulmuştur. Nisan ayı boyunca yaşanan bazı olaylarda, NATO bombaları ve füzeleri, Sırp ve Kosovalı etnik Arnavutlar'ın ölümüne yol açmıştır. Bu olaylardan en çok gündem tutan ve zarar vereni, NATO uçaklarının 14 Nisan'da düzenledikleri hava saldırılarında, Arnavutluk sınırına yakın bir noktada bulunan Prizeren'den Djakovica'ya yolculuk etmekte bulunan etnik Arnavut göçmenlerin bulunduğu konvoyu saldırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Olayın daha fazla bir boyut kazanmasını önlemek amacıyla ABD Başkanı Bill Clinton da bir açıklamada bulunmuştur. Başkan Clinton, sivillerin ölmesinin esef edilecek bir olay olduğunu ancak, kaçınılmaz bir durum olduğunu ileri sürmüştür. NATO da 19 Nisan tarihinde yapmış olduğu açıklamada, uçakların Djakovica'nın kuzey-batı ve güney-doğusunda birbirinden ayrı iki saydırıya dahil olduklarını kabul etmişlerdir. İlk saldırıda, F-16 bombardıman uçakları, kasabanın kuzey-doğusundaki üç araçlık konvoyu vurmuşlardır. Pilotlar, söz konusu araçların bölgede evlere ve köylere açmaktan sorumlu olduklarını inanmıştır.(Emiroğlu, 2006:266,267).

4.1.2. NATO'nun Savaşa Müdahalesinin İnsani ve Hukuki Tatırışmaları

NATO aktivizasyon emri kapsamında Yugoslavya'ya karşı başlatılan hava saldırısına karşı, gerek Yugoslavya resmi kaynaklarından gerekse tarihsel veya realpolitik gerçeklerle bu ülkeyi destekleyen ülkelerden tepkiler gelmeye başlamıştır.Yugoslavya liderliği, hava saldırısı

öncesinde ve sonrasında, iki nokta üzerinde yoğunlanmış ve uluslararası topluma bu yönde mesajlar vermiştir. Birincisi, BM Andlaşması'na dayanamayan ve egemen bir BM üyesine karşı girişilen bu saldırı tamamen 'yasal' dayanaktan yoksundur. İkincisi, söz konusu saldırının daha büyük bir savaşı başlatma tehlikesini içerdiği tarihsel örnekler çerçevesinde sunulmuştur. Bu çerçevede Milosevic, 27 Mart 1999 tarihinde Belgrad'ı ziyaret eden bir Ukrayna heyetine yapmış olduğu konuşmada NATO'nun Yugoslavya'ya karşı hava saldırısını, '1945'den bu yana barışa en büyük tehdit' olarak değerlendirmiştir. (Emiroğlu, 2005:205,206). NATO'nun hava saldırısı Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin tarafından da 'açık bir saldırı' olarak nitelendirilerek sert bir şekilde kınanmıştır. Yeltsin yapmış olduğu açıklamada, 'bütün Avrupa'nın ve kendilerinin güvenliğini sağlamak amacıyla, askeri önlemler de dahil olmak üzere, gerekli önlemleri alma haklarını saklı tuttuklarını' ifade ederek uyarıda bulunmuştur. Yeltsin'e göre, NATO 21.Yüzyıla bir 'dünya polisi' olarak girme teşebbüsünde bulunmaktadır ancak, Rusya asla buna razı olmayacaktır. Yeltsin, NATO'nun Rusya ile ortak çalışmaları konusunda da birtakım girişimlerde bulunmuştur. Rusya'nın NATO ile ilişkilerini dondurmasını emretmiştir. (Emiroğlu, 2005:252).

Kosova krizinde öngörülmedik bir hızla devreye giren Batılı ülkelerin ve NATO'nun askeri müdahale yönündeki kararlılığının, Belgrad'ın tavır değiştirmesinde en büyük etken olduğu açık. NATO Genel Sekreteri Javier Solona'nın, Ekim ayı başında yaptığı ve NATO'nun Kosova'ya müdahale edebilmesi için BM Güvenlik Konseyi'nden yetki almasına gerek olmadığı yolundaki açıklaması, NATO'nun bu kararlılığının bir simgesi idi. (Kut, 2005:146).

Bosna ve Kosova sorunları karşısında Batı'nın izlediği politikaların, özellikle çatışma çözümünde NATO'nun rolü ve kuvvet kullanma konusunda çeşitli açılardan farklılaştığı görülmektedir.

1. Bosna'da müdahale konusunda çok uzun süre ayrı telden çalan ABD ve AB'nin ve AB içinde de çeşitli üye devletlerin, Kosova konusunda çok daha uyumlu oldukları dikkat çekmektedir.
2. NATO, Bosna'da kuvvet kullanabilmek için uzun süre BM'de yetki beklemiştir, ama Kosova örneğinde, NATO yetkilileri müdahale için BM'den yetki alınmasına gerek olmadığını defalarca ve açıkça belirtmiştir.
3. NATO'nun kuvvet kullanma tehdidi Bosna'da, uzunca bir süre diğer diplomatik girişimlerin gerisinde tutulmuş, ama Kosova'da NATO en başından itibaren diğer örgütler arasında öne çıkmıştır.
4. NATO, Kosova'da her anlamda olaya çok daha erken müdahil olmuş ve kuvvet kullanma tehdidini de Bosna'ya göre çok daha erken gerçekleştirmiştir.
5. En önemlisi de, NATO'nun kuvvet kullanma tehdidi Kosova konusunda çok daha kararlı bir biçimde dile getirilmiştir. (Kut, 2005:187).

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Savaşın başlamasından hemen önce BM 31 Mart 1998’de, Sırp güvenlik güçlerinin sivillere yönelik aşırı güç kullanımının ve KKO’nun terör eylemlerinin durdurulmasını istediği 1160 sayılı kararı çıkardı. (S/Res/1160) Bu kararı takip eden 1199 ve 1203 kararlarına rağmen durdurulamayan çatışmada, Şubat 1999’da başlayan görüşmeler sonunda Rambouillet Antlaşması’nı imzalamayı Arnavutlar kabul ederken Sırp’lar reddedince, çözüme ulaşılamayacağı anlaşıldı. Bunun üzerine NATO’nun oy birliği ile aldığı müdahale kararı 24 Mart 1999’da uygulanmaya başlandı. (Acar, 2015:8). NATO liderleri, Kosova’da yaşanan krizin insani boyutuna vurgu yaparak yaptıkları operasyonun zorunlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu aşamada insani müdahalenin uluslararası hukuktaki yerini incelemek gerekmektedir. (Çevikbaş, 2011:20). NATO’nun Kosova Operasyonu bu açıdan sadece bölgesel değil küresel olarak da özel bir anlam ifade etmektedir. (Davutoğlu, 2016:229).

Yapıldığı günden beri tartışılmaya devam eden NATO müdahalesinin akabinde, 2001 yılında, Müdahale ve Devlet Egemenliği Uluslararası Komisyonu (ICISS) tarafından hazırlanan rapor ile Koruma Sorumluluğu kavramı oluşturuldu. Koruma Sorumluluğu, BM Genel Kurulu tarafından 2005 BM Dünya Zirvesi’nde değiştirilerek de olsa kabul edildi. Avrupa Parlamentosu da, 18 Nisan 2013 raporu ile Avrupa Birliği’nin (AB), Koruma Sorumluluğu’nun bir uluslararası hukuk kuralı olması için çaba sarf etmesi gerektiğini söyleyerek bu yeni prensibe bağlılığını vurguladı. Bu çalışma, NATO’nun Kosova’ya müdahalesi ile insani gerekçelerle yapılan müdahalelerin eksikliklerini göstererek Koruma Sorumluluğu’nun görece daha kurallı bir sistem getirdiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda da, öncelikle Kosova’daki durumun savaş halini almasında etkili olan tarihsel çekişmeler anlatılacaktır. İkinci olarak Kosova’da savaşın patlak vermesiyle gelişen müdahalenin, insani ve hukuki boyutuna dair tartışmalara değinilecektir. Sonrasında ise Koruma Sorumluluğu açıklanarak, özellikle BM Genel Kurulu Kararı 138.ve 139. maddelerinde kabul edilmiş olduğu hali açıklanacaktır. (Acar, 2015:5).

4.1.3. NATO Hava Kampanyasının İlk Aşamasında Sağlanan Başarılar

Yöneldiği taktik hedefler ne olursa olsun çok sayıda sivilin ölmesine karşın, Nisan ayı boyunca devam eden NATO hava kampanyası çok önemli başarılar da sağlamıştır. 4 Nisan tarihinde düzenlenen bombardıman ve füze atışlarında, içlerinde Yugoslav ve Sırbistan İçişleri Bakanlığı’nın da bulunduğu Belgrad merkezindeki hedefler vurulmuştur. 5 Nisan tarihinde hava durumunun sunduğu olumlu şartlardan da faydalanan NATO uçakları, bu ana kadar ki en ağır hava saldırılarını başlatmıştır. İçlerinde Zemun’un Belgrad’ın yoğun nüfuslu batı bölgesindeki Yugoslav hava savunma kuvvetlerinin halihazırda terkedilmiş karagahları da dahil olmak üzere, dokuz şehirden hedefler vurulmuştur. Yugoslav medyatı, hava akınlarıyla, Nis şehrindeki bir metal işleme fabrikası, bir tütün fabrikasının ve bir kimya fabrikasının vurulduğunu rapor etmiştir. Sombor kasabasının kuzeyindeki bir yakıt deposu da bombalanmıştır. Ayrıca, Kosova’daki üç hedefe de saldırılar gerçekleştirilmiştir. Bunun dışında nisan ayı başlarında,

içlerinde Tuna Nehri üzerindeki köprüler, televizyon ve radyo vericileri olmaz üzere diğer hedefler de vurulmuştur. (Emiroğlu, 2005:269,270).

İnsani Müdahale Kavramı:

“İnsani müdahale, bir devletin sınırları içinde başka devlet ya da devletler tarafından, kendi vatandaşlarını korumak amacı taşımamak kaydıyla, geniş kapsamlı ve ağır insan hakları ihlallerini önlemek veya durdurmak amacıyla müdahale edilen devletin izni alınmadan güç kullanılması veya güç kullanılması tehdidinde bulunulmasıdır. (Özkemir ve diğerleri, 2015:2).

İnsancıl müdahalede bulunabilmek için öncelikli şart, ağır insan hakları ihlallerinin bulunmasıdır. Yugoslavya için bu şart rahatlıkla gerçekleşmiş sayılabilir. 288 Çok uzun yıllardır devam eden ayrımcılıklar önce Sırp'ların daha sonra ise Kosova'da yaşayan Arnavutların yaşamlarını çekilmez hale getirmiştir. Ancak bu durum 1990'ların başlarından itibaren ülkedeki çeşitli sorunların da etkisiyle şiddetlenmeye başlamış ve 1998 yılına gelindiğinde ülkede sürekli devam eden çatışmalar, iki tarafın da ayrımcı şekilde kuvvet kullanması ve sivillere yönelik çeşitli şiddet eylemleri halkı bölgeden göç etmek zorunda bırakmıştır. (Pekyardımcı, 2006:130,131).

4.2. Bosna-Hersek Müdahalesi

Aralık 1997'de NATO Dışişleri ve Savunma Bakanları Bosna ve Hersek'te Barış antlaşmasının uygulanması konusunda bazı ek kararlar aldılar. Çeşitli alanlarda kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen bölgede barışın son derece hassas olduğunu bilen Bakanlar NATO'nun burada birden fazla etnik gruptan oluşan tek bir demokratik devlet kurulması yönündeki taahhüdünü teyid ettiler. (NATO, 1998:142). Bosna-Hersek, Sırp ve Hırvat çekişmesi ortasında kalmış bir bölgedir. Burada yaşayan yaklaşık 5 milyon nüfusun % 43'ü Boşnak, % 32'si Sırp, % 17'si Hırvatlardan meydana gelmektedir. Bosna'da özellikle başkent Saraybosna'da çoğulcu bir Bosnalı kimliğini Hırvat-Sırp-Müslüman ayrımına üstün tutan bir potansiyel mevcuttu. Çok kültürlü bir toplumu içinde barındıran Saraybosna'da Ortodoks kilisesi, Katolik katedrali, Müslüman camisi ve Yahudi sinagogu bir arada bulunmaktaydı. Ancak, 1990'dan sonra, artan milliyetçilikle paralel bir şekilde Bosna'daki Sırp ve Hırvat yayın organlarında 'Bosnalı' tanımının yerini 'Bosnalı Sırp' ve 'Bosnalı Hırvat' terimleri almaya başlamış ve giderek bu tanımlardan 'Bosnalı' ibaresi de düşmüş ve 'Sırp' ve 'Hırvat' tanımları kalmıştır. (Yapımcı, 2007:2).

Bosna bunalımını son derece etkin bir diplomasi için kullanan ABD böylece hem Avrupa'nın bunalım çözme ve güç kullanma konusundaki iç zaafalarını ortaya koymuş hem de ABD ve NATO olmaksızın Avrupa'nın iç güvenlik meselelerinin çözülmeyeceğini gösterip bölgeye fiili olarak girme şansı elde etmiştir. Dayton sürecinden sonra da NATO, AB'nin ekonomik olarak yayıldığı her alana, bir güvenlik unsuru olarak girmeye başlamıştır. Bunun diplomatik anlamı

AKADEMİKBAKİŞ DERGİSİ

Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Avrupa'nın ekonomik etkin alanının güvenliğinin NATO ve ABD'nin fiili gücü ile sağlanması demektir. (Davutoğlu, 2016:295).

NATO Konseyi, 4 Haziran 1993'te 836 nolu BM kararına dayanarak Bosna'da insani durumun kötüleştiği takdirde hava saldırısına başvuracağına tehdidini duyurmuştu. Ancak bütün bu NATO operasyonları BM Genel Sekreteri'nin iznine tabiydi. 9 Ağustos'ta NATO, yapılması düşünülen hava saldırılarının insani amaçlara hizmet edeceğini, kesinlikle askeri müdahale olarak yorumlanmaması gerektiği açıklamasını yapmıştı. BM güvenceli bölgelerindeki sivil hedeflerinin bombalanması ise bu tehdidin hiçbir işe yaramadığını göstermişti. BMGK, 13 Ağustos 1992'de Bosna'daki yardımların güvenli bir şekilde ulaşması için askeri eylem kararını almıştı. Ekim ayına gelindiğinde de NATO gücü hazırды. Bu güce İtilere'nin de baskısı doğrultusunda kesin saldırı olduğu durumlarda ateş izni verildi. (Peksarı, 2007:195).

NATO'nun, Bosna-Hersek'e müdahale için öne sürdüğü mazeretler (Bosna'nın dağlık oluşu, kara hareketinin gerekliliği, Sırp ordusunun güçlü olması, Bosna'nın ikinci bir Vietnam'a dönüşebileceği vs.) tamamıyla geçersizdir. Nitekim, NATO Eski Genel Sekreteri Manfred Wörner, Almanya'da yayımlanan "Berliner Zeitung" gazetesine verdiği demetçe, Sırp kuvvetlerini etkisiz hale getirebilmek için 24 saatlik bir operasyonun yeterli olacağını belirtmiştir. Aynı gazeteye demetçe veren yüksek rütbeli bir NATO subayı da, Bosna'daki Sırp kuvvetlerinin her türlü hareketinin uydu aracılığıyla yakından izlendiğini, dolayısıyla herhangi bir kara harekatinin gerek kalmadan, sadece hava harekati ile Sırp ordusunun etkisiz hale getirilebileceğini ifade etmiştir. (İlhan, 2007:75).

4.2.1. Dayton Barış Antlaşması

Bosna-Hersek Savaşı, Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana gördüğü en kanlı olaydı. Bir barış anlaşması imzalanması için gösterilen uluslararası düzeyde pek çok başarısız çabanın ardından, şiddetin başlamasından yaklaşık üç buçuk yıl sonra, ABD 1995 yılının sonbaharında yeni bir girişim başlattı.(Coşkun, 2007:133).

Bu barış ortamının sağlanmasında, 1995 yazında meydana gelen askeri gelişmelere paralel olarak sağlanan diplomatik gelişmeler de etkili olmuştur. Temmuz ayında Amerikalı arabulucu Richard Holbrooke, AB ve BM arabulucularının yerine geçmiş ve yeni barış planı geliştirmiştir. Eylül ayında, Cenevre ve New York uzlaşmaları BİH kurumsal ve toprak uzlaşmalarına zemin hazırlamıştır. Sonuçta, ABD'nin girişimleri ile sağlanan 60 günlük ateşkesin ardından, Tudjman, Milosevic ve İzzetbegovic'in katılımları ile, ABD'nin gözetiminde Dayton, Ohio'da, 1-21 Ekim 1995 tarihlerinde yapılan görüşmelerin ardından, yeni barış döneminin anahtarı olacak " Dayton Barış Antlaşması" 14 Aralık 1995'te Paris'te imzalanmıştır.(Kenar, 2005:189). Buna göre ilk olarak Bosna, mevcut sınırlarıyla egemen bir devlet olarak kabul edilmiştir. İkinci olarak Bosna-Hersek, biri Boşnak-Hırvat Federasyonu(yüzde 51) biri de Sırp Cumhuriyeti (yüzde 49) olmak üzere kendir orduları, kendi parlamentoları ve kendi devlet başkanları olan iki birimden (entitiden) oluşacaktı. Üçüncü olarak Saraybosna'nın Boşnak Hırvat Federasyonu'nun bölünmez başkenti olmasına karar verilmiştir. Dördüncü olarak savaş suçlarının Bosna'da kamu görevlerine girmesi engellenecekti. Son olarak, NATO, Anlaşma'nın koşullarının uygulanmasını IFOR (Implementation Force) vasıtasıyla 60,000 askerle denetleyecekti.(Arı, 2011). IFOR 16 Aralık 1995'te "Joint Endeavour" adlı operasyonla göreve başladı. Barış Antlaşması uyarınca IFOR aşağıdaki temel askeri görevleri yükledi:

- ateşkesi tam olarak uyulmasını sağlamak;
- kuvvetlerinin ateşkes ilan edilen bölgeden kendi topraklarına dönmelerini ve dağılmalarını sağlamak;
- ağır silahların askeri konaklama yerlerinde ve kırsalalarda toplanmasını ve geri kalan kuvvetlerin terhisini sağlamak;
- NATO önderliğindeki IFOR'a transfer edilmeyen BM kuvvetlerinin güvenli ve düzenli biçimde acilen geri çekilmeleri için gereken şartları oluşturmak;
- Bosna-Hersek üzerindeki hava sahasını kontrol etmek.

IFOR bu görevleri yerine getirerek Dayton Barış Antlaşması'nı takip eden ilk yıl içinde barışa geçişte hayati bir rol oynadı. Barış Antlaşması'nın sivil boyutlarının uygulanmasından sorumlu diğer uluslararası örgütlerin görevlerini yerine getirebilecekleri ve normal bir yaşama dönüşün başlanabileceği güvenli ortamı sağladı.(NATO, 1998:134).

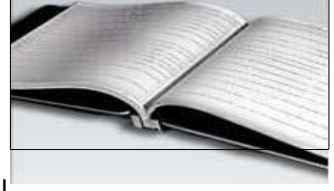

4.2.2. NATO'nun Tutumu

Başlangıçta Avrupa Topluluğu ve BM inisiyatifinde gelişen Bosna-Hersek krizi karşısında NATO, daha sonra önemli görevler üstlenmiştir. BM Genel Sekreteri'nin isteklerine uygun olarak NATO, şimdiye kadar şu hususları yerine getirmeye çalışmıştır:

1. 1992 yılından başlayarak, BM Güvenlik Konseyi'nin 713 ve 757 sayılı kararları ile alınan ve 758 sayılı kararı ile etkinliği bir ölçüde arttırılan tedbirlere dayanarak Adriyatik Denizi'ndeki NATO Akdeniz Daimi Deniz Gücü (STANAVFORMED) ve NATO hava unsurları ile BM yaptırım gücüne katkı sağlamıştır. Atlantik Daimi Deniz Kuvveti de, Adriyatik'e gelerek 8-25 Eylül 1992 tarihlerinde STANAVFROMED'in görevini geçici bir süre devralmıştır. Keza, NATO deniz gücü, BAB deniz gücü unsurları ile Adriyatik Denizi'nde koordineli olarak 1992 yılından bu yana görev yapmaktadır.
2. Bazı AWACS uçaklarını Bosna-Hersek hava sahasının kontrolü için görevlendirmiştir. Bu uçaklar Macaristan üzerinde uçarak, BM için çok önemli bilgiler sağlamışlardır.
3. NATO tarafından, BM ve AGİT'e Sırp ve Hırvat ağır silahlarını kontrol altına alınması, insani yardım konvoylarını koruma ve kurtarma hareketına katılma gibi destek önerileri sunulmuştur.
4. NATO, yardım konvoylarının korunması ve güvenli bölgelerle irtibatın sağlanması için BM emrine bazı komuta kontrol ve muhabere unsurları vermiştir.
5. Bosna-Hersek'te çok kapsamlı bir barış tesis etme operasyonu için lojistik destek tedbirleri dahil, detaylı hava ve kara planları hazırlanmış ve BM'e sunulmuştur. Hatta bu görev için Çokuluslu Kolordu'nun (ARCC) müdahalesi planlanmıştır.
6. Tüm politik/askeri sahalarda barışı tesis etme girişimlerine her türlü desteği vermektedir.
7. BM'in 12 Nisan 1993 tarihinden itibaren Bosna-Hersek uçuş yasağı uygulama görevini üstlenmiş ve bu görev için uçak filoları görevlendirilmiştir. Harekat "Maritime Guard" harekatı ile birlikte bizzat CINCSOUTH tarafından kontrol edilmektedir.
8. Son olarak, Adriyatik'teki NATO ve BAB deniz hareketinin NATO'nun koordine ve kontrolünde planlanması ve yürütülmesi kabul edilmiştir.

NATO Daimi Konseyi, 4 Ağustos 1993 tarihinde Saraybosna ve diğer Müslüman bölgelerin çevresindeki Sırp kuşatmasının sürmesi halinde hava saldırısı dahil sert önlemler alınmasını kararlaştırmıştır. (Ateş, 1995:40,41). İtalya'daki NATO Kuvvetleri Komutanı Lenghton N. Smith'in, NATO'nun Banja Luka'daki Sırp mevzilerini bombalanması konusundaki açıklamaları dikkate değerdir. Lenghton, söz konusu operasyonda gayelerinin Bosna'daki BM Barış Gücü'nü korumak olduğunu ve uçakların hedeflere kilitlenmiş olarak havalandığını açıklayarak Müslümanları korumak gibi bir planları olmadığını itiraf etmiştir. (İlhan, 2007:76,77).

4.2.3. Srebrenica Soykırımı

20. Yüzyılın Soykırımı

6 Temmuz 1995 günü Sırp askerleri Srebrenica'ya karşı saldırıya geçti. 5 gün süren saldırılar sonucu bölgenin güneyinde bulunan BM'ye ait beş kontrol noktasını ele geçirdiler. Görev yerlerinin saldırıya uğraması üzerine BM askerlerinden bazıları geri çekilirken, bazıları da Sırlara teslim oldu. Yanı sıra Bosna-Hersek ordusu mensuplarına karşı da ağır saldırıya geçtiler.

10 Temmuz 1995 gününün sabahında Srebrenica'da gerginlik hat safhadaydı. Şehir halkından silahlı olanlar sokaklara taşmıştı. Holandalı BM Barış Gücü askerlerinin komutanı Albay Karemans ise yetkililerden, NATO müdahalesinin bir an önce yapılması için çağrıda bulunuyordu. Ancak bu çağrılara 11 Temmuz 1995 saat 14:30'a kadar cevap alınamadı. NATO Hava Kuvvetleri Srebrenica'ya doğru hareket eden iki Sırp tankına ateş açtı. Şehir dışındaki Sırp mevzilerini de bombalamayı denediler ancak görüş mesafesinin yeterli olmaması gerekçesiyle bombardımanı yapmadılar. Bu süreç içerisinde Sırlar ellerinde rehin tuttıkları BM askerlerini öldüreceklerini ve Potoçari'deki BM karargahını bombalayacakları ve şehri terk eden 20.000 ile 30.000 sivilin dağılmış halde bulunduğu bölgeyi bombardımana tutacakları tehdidinde bulundular. Bu da NATO müdahalesinin ertelenmesine neden oldu.(Coçkun, 2007:138,139).

Batı ülkeleri yöneticileri ve BM, NATO gibi uluslararası kurumların yetkilileri 1992-1995 yılları arasında dünyanın gözü önünde işlenen soykırım sürecinde Slobodan Milosevic, Radovan Karadzic gibi Sırp yöneticilerle yaptıkları görüşmelerde, kendilerini büyük bir misyonu ifa ettikleri için tebrik ediyor ve herhangi bir müdahalede bulunmayacaklarını izlenimini vererek Sırları daha da cesaretlendiriyorlardı. Nitekim bu gizli görüşme ve pazarlıklar, daha sonra tutuklanarak Lahey'deki Savaş Suçları Mahkemesi'nde yargılanan Slobodan Miloşevic tarafından dile getirilmiştir.(Türkan, 2007:223).

9 Temmuz'da şehre giren Sırlar gözetleme kulelerindeki 30 Holandalı askeri rehin almış, daha sonra bunu pazarlık unsuru yaparak Müslüman Boşnakların kendilerine teslim edilmesini istemiştir. Saldırıların arttıran Sırlara yönelik NATO müdahalesi gündeme gelse de, başta Hollanda'nın vetorsu nedeniyle başlatılamamıştır. 11 Temmuz'da Sırp Komutan Ratko Mladiç şehre girmiş ve Holandalı General ile masaya oturup anlaşmaya varmıştır. 12 Temmuz itibarıyla kadın ve çocuklar Müslüman bölgelere gönderilmek üzere otobüslere bindirilirken, 12-77 yaş arasındaki tüm erkekler "savaş suçlu zanlıları" olarak Sırlar tarafından alıkonulmuştur. Bölgede kamyon ve ambarlara hapsedilen esirlerden kaçmaya çalışanlar görüldüğü yerde vurulmuştur. Toplu katliam ilk kez 13 Temmuz'da Kravica yakınlarındaki bir depoda başlamıştır. Acıdır ki Holandalı Koruma Güçleri, kendilerine sığınan beş bin müslüman Bosnalıyı, 14 Hollandalı rehine karşılığında Sırlara kendi eliyle teslim etmiştir. Yaklaşık beş gün boyunca devam eden

katliam hakkındaki ilk bilgiler, kaçmayı başaranlardan bir kaçının Müslüman köylere ulaşmasıyla duyulmaya başlamıştır. Sekiz bini aşkın sivilin öldürüldüğü bu kısa zaman diliminde yaşanan vahşet, Bosnalıların hafızalarına derin acılar kazınırken; Sırp'ların tarihine kara bir leke olarak geçmiştir.(Vatansever, 2011:5).

5. Makedonya

Sırbistan'ın denetimindeki Yugoslav Ulusal ordusu, Nisan 1992'de herhangi bir çatışmaya sebebiyet vermeksizin Makedonya topraklarından çıkmıştır. 1992 yılından sonra ülkede önce BM, sonra NATO ve AB barışı koruma güçleri konuşlanmıştır. Makedonya'da etnik gruplar arasındaki gerilimin artmasını önlemek ve komşu ülkelere gelebilecek ülke bütünlüğüne ilişkin kaygıları hafifletmek amacıyla, BM liderliğinde önleyici konuşlama faaliyeti gerçekleştirilmiştir. 1999 yılında ve özellikle NATO harekati sırasında Kosova'da yaşayan yüz binlerce Arnavut Makedonya'ya kaçmıştır. Sadece 2 Nisan 1999 günü Makedonya'ya giriş yapan

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Arnavut sayısı kırk beş bindir. Bilindiği gibi, bu büyük mülteci dalgası karşısında, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği ve NATO harekete geçmiş, NATO ülkelerinin askerleri bölgeye gönderilerek Makedonya'nın Sırbistan sınırında mülteci kampları kurulmuştur. Zaten, NATO'nun Kosova müdahalesinin en önemli gerekçelerinden biri de bu çatışmanın bölgeye yayılma ihtimalidir. (Bağbaşıoğlu, 2011:145,146). Balkanlar'da başka bir çatışmayı önlemek için Birleşmiş Milletler topraklarına sınırlı sayıda helikopter gönderdi ve sınırlı sayıda NATO güçleri konuşlandırıldı. (Bytyçi, 2012:433)

Anayasal ismi üzerindeki anlaşmazlık sebebiyle, 2 Nisan 2008'de Bükreş'te yapılan NATO zirvesinde, Makedonya'nın NATO üyeliği Yunanistan tarafından veto edilmiştir. Üsküp Uluslararası Adalet Divanında Yunanistan'a karşı dava açmış ve Yunanistan'ın Bükreş'te yapılan NATO zirvesinde Üsküp'ün İttifaka katılmasını engelleyerek, iki ülke arasında imzalanan 1995 tarihli anlaşmayı ihlal ettiğini iddia etmiştir. Anlaşmanın 11. maddesine göre, Yunanistan, komşusunun uluslararası, çok taraflı ve bölgesel kuruluşlara katılma çabalarını engellemeyeceğine dair güvence vermiştir. Atina ise, bu maddenin, Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti isminin kullanılması şartına bağlı olduğunu söylemektedir. (Ağca, 2010:11,12).

NATO'nun Balkanlarda gerçekleştirdiği müdahaleler, Batı değerleri çerçevesinde yeniden yapılandırılabilirliği amacıyla bölge ülkelerinin önüne NATO ve AB üyeliği hedeflerinin konulmasına imkan sağlamıştır. Bu hedefler, üyelik için istekli Balkan ülkelerinin ekonomik ve siyasi alanlardaki reformlarına ivme kazandırmıştır. NATO faaliyetleri çerçevesinde Balkanlarda bölgesel iş birliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla başlatılan önemli projelerden birisi de Güneydoğu Avrupa Çok Uluslu Barış Gücüdür. Ekim 1997'de Sofya'da yapılan Güneydoğu Avrupa Savunma Bakanları Toplantısı'nda, bölgede, Barış İçin Ortaklık (BİO) ve NATO ülkeleri arasında işbirliği ve eşgüdüm geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu Toplantı'da Türkiye, BİO çerçevesinde çok uluslu bir barış gücü kurulmasını teklif etmiş ve söz konusu gücün kurulmasına ilişkin Anlaşma 26 Eylül 1998 tarihinde Üsküp/Makedonya'da, Arnavutluk, Bulgaristan, İtalya, Makedonya, Romanya, Türkiye ve Yunanistan Savunma Bakanları tarafından imzalanmıştır. ABD, Hırvatistan ve Slovenya ise gözlemci statüsü ile bu güce katılmışlardır. Bu gücün iki temel amacı vardır. Birincisi, Balkan ülkeleri arasındaki iş birliğini geliştirmek, ikincisi ise bu ülkelerin ileride olası NATO üyelikleri durumunda uyumlaştırma sürecine girmelerini kolaylaştırmaktır. (Bağbaşıoğlu, 2011:153).

SONUÇ

NATO'nun Balkanlara ağırlığını vermesinin en önemli nedenlerinden Bosna-Hersek ve Kosova'da yaşanan insani katliamlardır. Sovyetler Birliği'nin bir hızla yayılmaya devam etmesi ve siyasi baskısı Batının ortak savunmayı öngören askeri yapılanmayı oluşturmasını da hızlandırmıştır. Başta ABD olmak üzere NATO aracılığıyla Yugoslavya'nın kendilerinin ve Avrupa Devletlerinin ortak çıkar politikaları üzerine adımlar atılmıştır. 20. yüzyılın sonlarında uluslararası alanda karşılaşılan en önemli sorunlardan biri hiç kuşkusuz Yugoslavya'nın bölünmesiyle başta Avropanın ortasında Bosna-Hersek gibi Müslüman bir devletin kurulması Avrupa Devletleri tarafından kabul edilemezdi. Bosna-Hersek'te Sırların Müslüman Boşnakları katletmeye başlaması ve bunun BM ve NATO tarafından sessizce kalkanmasının nedenlerinden birisi de oradaki Bosnalı Müslümanların yoğunluk nüfus olarak yok olmasına göz yumuldu. Toplamda Bosna-Hersek'te 34.000 BM Koruma Gücü'nün görev yapması beklenirken, BM tarafından belirlenen altı güvenli bölgede sadece 7.600 asker görevlendirilmiş ve bunlardan sadece yaklaşık 600'ü Srebrenitsa'ya gönderilmiştir. BM'nin göz önünde sekiz bin Bosnalı Müslüman Sırlar tarafından canı bir şekilde katledildi.

Bosna trajedisi, Kosova açısından acı bir tecrübe olmuştur. BM Güvenlik Konseyi kararı doğrultusunda, Bosna'da uygulanan soykırım benzeri bir felaket yaşanmadan, güvenliği sağlamak amacıyla, NATO önderliğinde bir kuvvet bölgede konuşlandırılmış ve ikinci bir Bosna trajedisi yaşanmaması için önlemler alınmıştır.

Kosova sorunu uluslararası müzakere masasında olmasa da, en azından etnik bir çatışma olan çözülmemiş Arnavut meselesi sonrasında ilk olarak, Kosova sorunu, uluslararası boyutta bölgesel bir bağlamdı. Dolayısıyla Kosova sorunu bir azınlık hakları konusu değil, önceden belirlenmiş bir sosyal grubun sorunu değil, temel olarak bir bölge ve devlet sorunudur.

Bosna-Hersek'i böldüklerinden sonra 1999 yılında Kosova'da Sırp hükümdarı Milošević tarafından Kosova'lı Arnavutlara yönelik Etnik temizlik, Bosna-Hersek'te yaşanan katliamın bir ikincisi yaşanmaması için NATO tarafından Kosova'da insanı müdahale üzerine Hava saldırısı gerçekleştirildi. Böylece Balkanlarda başta ABD olmak üzere diğer Avrupa Devletleri istedikleri gibi bir politika yapmışlardır. Balkanlarda kanın durmasını engelleyen NATO uzun süreli bir çözüm üretememiştir, bugün hala Bosna-Hersek ve Kosova'da bağımsızlarını ilan etmelerine rağmen pimi çekilmiş bir bomba gibi her gün Sırp hükümeti ile sorun yaşamaktalar. Ne yazık ki Balkanlar'da Osmanlı İmparatorluğunun gidişinden sonra şimdiye kadar geçen zamanın Müslümanlar üzerine ABD, BM ve Avrupa Devletleri tarafından müslümanlar için acı verici olarak tarihe müslümanların Balkanlardaki akıtılan kanlarıyla yazıldı.

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

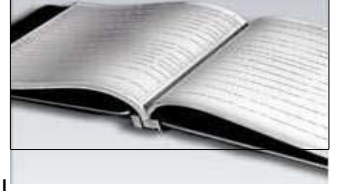
Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

KAYNAKÇA

Kitaplar

Ateş, A. Orgeneral.(1995). *'Bosna-Hersek Gerçeği'*, Harp Akademileri Basım Evi-Yenilevent/İstanbul

Davutoğlu, A. (2016), *'Stratejik Derinlik-Türkiye'nin Uluslararası Konumu'*, Küre Yayınları İstanbul, Yüzonbeşinci Basım Nisan 2016

Peksarı, D. (2007), *'Nato'nun Değişen Konsepti'*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım

Emiroğlu, H. (2006), *'Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu'*, Ankara: Orient Yayınları

İlhan, M.S.(2007), *'Bosna Hersek Vahşeti ve Dünya Kamuoyu'*, Bizbize Basın Yayın Eğitim-Ankara/Ocak 2007

Coşkun, M.(2007), *'Bosna'da Savaş Yüreğimde Kan Gülleri'* 3F Yayınevi/İstanbul

Yard.Doç. Dr. KENAR, N. (2005), *'Bir Dönemin Perde Arkası Yugoslavya, Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslararası Boyutu'*, Ankara: Palme Yayıncılık

Emiroğlu, H. (2010), *'Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu (1998-2000)'* Asil Yayın, Kızılay/ANKARA

Bytyçi, E. (2012), *'Diplomacia Imponuese e NATO's ne Konfliktin e Kosoves'* Instituti i Studimeve te Europes Juglindore/Tirane

Kut, Ş.(2005) *'Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik'* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

NATO Enformasyon ve Basın Bürosu,(1998). *'NATO El Kitabı', 50. Kuruluş Yıldönümü*, NATO 1110 Brüksel, Belçika

Dr. sc. Pllana, N. (2010), *'Intervenimi I NATO's ne Kosove'* Radio Kosova e Lire/Prishtine

AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız –Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Makale

Çevikbaş, A. '*Müttefik Güç Harekâtı İnsani Müdahalelerin Bir İstisnası mıdır? NATO'nun Kosova'ya Yönelik Harekâtının Uluslararası Hukuk ve Askeri Bakış Açılarında Değerlendirilmesi*', Savunma Bilimleri Dergisi, Kasım 2011, Cilt 10, Sayı 2,

Ağca, F.(2010), '*Batı Balkanların Geleceğinde Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Rolü*' Uluslar Arası Balkan Üniversitesi-Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi,(5:1).

DEMİREL, Naim. "*Uluslararası Hukukta İnsani Müdahale ve Hukuki Meşruiyet Sorunu*." FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi ,1 (2013):

Acar , Z.S.(2015). '*Doktrinleşme Sürecindeki İnsani Müdahale: Nato'nun Kosova Müdahalesi ve Koruma Sorumluluğu Kavramı*', Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi Cilt 6, Sayı 1

Arş. Gör.Özkemir Güner, N., Arş. Gör.Çağırca, S., '*İnsani Müdahalenin Hukuka Uygunluğu Sorunu*', İzmir Barosu Dergisi • Eylül 2015

Dr.ERHAN, Çağrı.(2001)"ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı" Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Cilt 56, sayı 4.

Yapıcı, M.İ.,(2007), '*Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri*', Uluslararası Hukuk ve Politika - Cilt 2, No:8 ss.1-24

Vatansever, M. '*Zamanın Unutturmadığı Dram: Srebrenitsa*' Usak Analiz Uluslararası Araştırmalar Kurumu Analiz No.10-Temmuz 2011

Türkan,H.(2014) '*Yirminci Yüzyılda BM Güvenlik Konseyi Daimi Temsilcisi 5 Devletin İşlediği Soykırım ve Katliamlar*', UHİM:Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi. International Center For Watching Violation of Rights' www.uhim.org

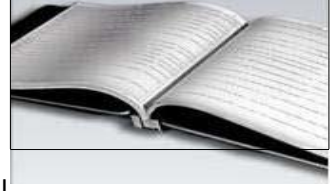
AKADEMİKBAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 74 Temmuz - Ağustos 2019

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız –Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat –KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

Arı, T.,-Pirinçi, F. (2011), ' Soğuk Savaş Sonrasında ABD'nin Balkan Politikası' Alternatif Politika Cilt 3, Sayı 1, Mayıs 2011

Tezler

Bağbaşıoğlu, A.(2011) '*NATO'nun Genişlemesi ve Balkanlar*'Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı- Doktora Tezi

Güzel, A.L. (2009),'*NATO'nun Yeni Misyonu: Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Algılamaları*' Konya-Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi

Pekyardımcı, E.B.,(2006)'*İnsancıl Müdahale Kavramı ve Kosova Sorunu*', Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Yüksek Lisans Tezi

Elektronik Kaynaklar

Nizam, M. 26 Mart 2015 - *Tuiç Balkam Araştırma Merkezi*, '*1999 Kosova Krizi ve NATO Müdahalesi*'
<http://www.tuicakademi.org/mehmet-nizam-199-kosova-krizi-ve-nato-mudahalesi/>

NATO dergisi,(2019) '*Eski ve Yeni Operasyonlar*', İlkbahar 2006 SAYISI-James Pardew, NATO'nun Operasyonlar Bölümünde, Genel Sekreter vekili yardımcısı ve operasyonlar direktörüdür. Christopher Bennett, "NATO Dergisi"nin editörüdür.
<https://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/art1.html>

Güven, M. Misafir Kalem, (2012), '*ABD'nin Balkanlar Politikası*' Akademik Perspektif-27 Mayıs 2012
<http://akademikperspektif.com/2012/05/27/abd-nin-balkanlar-politikasi-2/>